

Наявність багатосторонньої системи безпеки на Близькому Сході, яка була б спрямована на нормалізацію відносин між арабськими країнами та Ізраїлем, мала б позитивний вплив на регіональне співробітництво та міжцивілізаційні відносини.

Значення сфери міжцивілізаційних відносин Європи і Близького Сходу як арени взаємодії цивілізацій у визначених територіальних межах полягає в тому, що вони реалізують досвід внутрішнього діалогу основних цивілізаційних начал, які існують у світі і взаємодіють як зовнішні стосовно один до одного сили. У їх взаємодіях простежуються загальні тенденції та закономірності, дослідження яких має важливе значення і для України, для якої гостро постає проблема цивілізаційної самоідентифікації, пов'язана з визначенням шляхів її зовнішньополітичної орієнтації.

1. Данилевський Н.Я. Россия и Европа. Взгляд на культурные и политические отношения славянского мира к романо-германскому. – М.,

1991. 2. А.В.Журавський Христианство и ислам. Социокультурные проблемы диалога. – М., 1990. 3. Ито Ш. О диалоге цивилизаций и сферах мѣжцивилизационных отношений // Синтез цивилизации и культуры // Междунар. альманах. – М., 2003. 4. Коппель О.А. Пархомчук О.С. Міжнародні системи та глобальний розвиток. – К., 2004. 5. Коппель О.А. Пархомчук О.С. Проблема взаємодії цивілізацій і характер її впливу на міжнародні відносини // Вісн. Міжнародні відносини. – Вип. 23. 6. Померанц Г.С. Теорія субкумен и проблема своеобразия стыковых культур // Померанц Г.С. Выход из транс. – М., 1995. – Кн. 2. 7. А.Суботин. Арабський мир и глобалізація // Известия. – 2005, 17 авг. 8. Тойнбі А.Дж. Дослідження історії. У 2 т. – К., 1995. 9. Шемякин Я.Г. Европа и Латинская Америка: взаимодействие цивилизаций в контексте всемирной истории. – М., 2001. 10. Широкова И.Г. История цивилизаций. – М., 1999. 11. Шпенглер О. Закат истории. Очерки мифологии мировой истории. – М., 1993. 12. С.Хантингтон. Новый світовий порядок у XXI столітті: глобальні тенденції та їх значення для України // Нац. безпека і оборона. – 2000, – № 7. 13. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон; пер. с англ. Т. Велимеева, Ю. Новикова. – М., 2003. 14. Яковец Ю.В. Глобалізація и взаимодействие цивилизаций. – М., 2003. 15. Яковец Ю.В. У истоков новой цивилизации. – М., 1993. 16. Huntington S. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. – N.Y., 1996.

Надійшла до редколегії 16.12.05

О. Хилько, канд. політ. наук

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Розглянуто пріоритети зовнішньої політики України, спрямовані на ефективне забезпечення її національної безпеки, якими є європейська та євроатлантична інтеграція. Запропоновано конкретні кроки досягнення зазначених пріоритетів, зокрема зміцнення ролі України як регіонального лідера в рамках ГУУАМ, ОЧЕС.

Priorities of Ukrainian foreign policy (such as European and Euroatlantic integration) aimed at efficient securing of Ukrainian national security were analyzed. Certain ways of these priorities achievement were proposed, in particular, enhancement by Ukraine of its role as a regional leader within GUUAM, OBSEC.

Проблема забезпечення національної безпеки є одним із ключових чинників, що зумовлюють вибір зовнішньополітичних пріоритетів держави або об'єднання держав. Такий підхід був затребуваний не лише в часи біполярної епохи; у постбіполярну добу взаємозв'язок і взаємозалежність зовнішньої політики і безпеки залишається не менш актуальним. Недаремно Європейський Союз, членства в якому прагне Україна, об'єднав в один блок Спільну зовнішню політику та політику безпеки (СЗППБ), таким чином підтверджуючи, що забезпечення безпеки є однією з найважливіших функцій зовнішньої політики.

Питання про те, якою має бути зовнішня політика України, щоб вона могла ефективно забезпечувати її національну безпеку, залишалося відкритим практично протягом усього періоду існування незалежності держави. У зв'язку з цим зовнішня політика нашої держави переживала різкі коливання – від гучних заяв про вступ України до НАТО та ЄС як потенційних гарантів її національної безпеки до декларацій про тісну співпрацю з Росією, що забезпечувало б, у першу чергу, економічні інтереси України. Окрім політичних чинників, значною мірою таку "багатовекторність" спричиняла й відсутність чіткого визначення самих загроз національній безпеці України, а також засобів і механізмів їх упередження й подолання.

Певною мірою зазначені питання були окреслені в таких нормативно-правових документах, як Основні напрями зовнішньої політики України та Концепція національної безпеки України, які, однак, розроблялися в першій половині 90-х – період становлення української незалежності – і носять загальнодекларативний характер, акцентуючи увагу на тому, що нова держава не є ворогом ні для кого і спрямована на глибоке співробітництво з державами всіх регіонів та структурами універсальної і регіональної безпеки. Серед напрямів державної політики національної безпеки України в політичній сфері Концепція називала "входження в існуючі

та створювані системи універсальної та регіональної безпеки" [2, с. 11]. Постанова Верховної Ради "Про основні напрями зовнішньої політики України" 1993 р. проголошувала, що "...пріоритетного значення набуває проблема створення загальноєвропейської структури безпеки на базі існуючих міжнародних інститутів, таких як НБСЕ, РПАС, НАТО, ЄС. Безпосереднє і повне членство України в такій структурі створюватиме необхідні зовнішні гарантії її національної безпеки" [6, с. 944].

Зрозуміло, що відкладання питання забезпечення національної безпеки на таку далеку і непевну перспективу, як створення ефективного загальноєвропейської, а то й світової структури безпеки, не кращим чином позначалося на формуванні чіткої зовнішньополітичної стратегії держави. У той же час деякі міжнародні чинники підштовхували Україну до більш чіткого визначення своїх зовнішньополітичних пріоритетів у сфері національної безпеки. Зокрема, такими чинниками були:

– зміна середовища безпеки як на міжнародному, так і на регіональному рівнях, якісна зміна загроз безпеці, поява так званих м'яких загроз та усвідомлення неможливості їх подолання на національному рівні; поширення міжнародного тероризму виявило надзвичайну вразливість, здавалося б, навіть найбільш захищених суб'єктів міжнародної безпеки;

– розвиток та нарощування Європейським Союзом оборонних та безпекових функцій – заснування Спільної зовнішньої політики та політики безпеки, Європейської політики безпеки та оборони, переобрання Євросоюзом на себе функцій та структур Західноєвропейського Союзу; проголошення Євросоюзом готовності взяти на себе відповідальність за глобальну безпеку [7];

– трансформація Організації Північноатлантичного договору з інструменту залякування часів "холодної війни" в регіональну структуру безпеки, яка поєднує євроатлантичний регіон, та розширення її функцій з суто воєнних до політичних, економічних, гуманітарних, екологічних тощо; покладення на Альянс функції поши-

рення демократичних цінностей; наділення Організацією своїх членів правом діяти поза межами території держав-членів у відповідь на загрози; розширення співробітництва Росії та НАТО;

– центр формування європейської колективної безпеки окреслився навколо ЄС та НАТО; відбулося розширення НАТО та ЄС за рахунок найближчих сусідів України, і виникла небезпека усунення України від інтеграційних процесів та формування спільної політики безпеки найпотужніших регіональних об'єднань;

– низька ефективність дій Російської Федерації в її намаганнях ефективно виконувати інтеграційні функції на пострадянському просторі, в тому числі й у сфері безпеки.

Певною мірою ці міжнародні чинники були враховані Законом "Про основи національної безпеки України", прийнятим у 2003 р. Зокрема, Закон визначив загрози національній безпеці України воєнно-політичну нестабільність, регіональні та локальні війни (конфлікти) в різних регіонах світу, насамперед, поблизу кордонів України; поширення міжнародного тероризму, недостатню ефективність існуючих структур і механізмів забезпечення міжнародної безпеки та глобальної стабільності; критичну залежність національної економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків тощо. Фактично, важливим орієнтиром для зовнішньої політики було визнання відсутності широкомасштабної глобальної воєнної загрози, але в той же час ряд загроз передбачав необхідність залучення ресурсів і зусиль регіональних та міжнародних структур і неможливість їх подолання самотужки.

Досить чіткі зовнішньополітичні пріоритети у сфері національної безпеки України окреслили рішення Ради національної безпеки та оборони України (травень 2002), Закон України "Про основи національної безпеки України" 2003 р. та Воєнна доктрина України 2004 р. (зі змінами, внесеними в 2005). Рішення РНБОУ, підкріплене відповідним президентським Указом "Про стратегію України щодо Організації Північноатлантичного договору" передбачає, що кінцевою метою співробітництва України і НАТО є приєднання нашої держави до Альянсу.

Закон України "Про основи національної безпеки України" визначив основні напрями державної політики з питань національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері, серед яких: "участь України в загальноєвропейській та регіональних системах колективної безпеки, набуття членства в ЄС та НАТО при збереженні добросусідських відносин і стратегічного партнерства з Російською Федерацією та іншими країнами СНД", участь у міжнародній миротворчій діяльності [5, с. 4].

Важливою віхою у визначенні зовнішньополітичних пріоритетів у сфері національної безпеки України стало прийняття у 2004 р. оновленої Воєнної доктрини та змін до неї у 2005 р. Так, положення, внесені до документа в 2005 р. зазначають: "В умовах сучасної воєнно-політичної обстановки інтереси національної безпеки України зумовлюють істотне поглиблення відносин з НАТО і ЄС. Виходячи з того, що НАТО і ЄС є гарантами безпеки і стабільності в Європі, Україна готується до повноправного членства в цих організаціях. Активізація євроатлантичної інтеграції України з орієнтацією на вступ до НАТО як основи загальноєвропейської системи безпеки та пов'язане з цим глибоке реформування оборонної сфери держави відповідно до європейських стандартів належать до найважливіших пріоритетів як зовнішньої, так і внутрішньої політики" [4, с. 17]. Нова Воєнна доктрина України зазначає, що основними складовими забезпечення воєнної безпеки України в загрозливий період та в разі початку війни є використання можливостей Ради Безпеки ООН, ОБСЄ, НАТО,

ЄС, інших структур колективної безпеки. Окрім того, нова Воєнна доктрина не містить положення про позаблоковий статус України, і, оскільки саме доктрина 1993 р. була єдиним документом, що містив згадку про позаблоковість, цей статус більше не має формально-юридичного закріплення і не є перешкодою для приєднання до Північноатлантичного Альянсу.

Таким чином, вступ до НАТО та ЄС офіційно визначені ключовими зовнішньополітичними пріоритетами у сфері гарантування національної безпеки України. У цьому контексті видається доцільним проаналізувати, що може дати Україні вступ до цих двох організацій з погляду забезпечення національної безпеки України.

Щодо поглиблення співробітництва України з НАТО, то вступ до Альянсу може дати такі переваги:

– ефективного забезпечення національної безпеки, захист державного суверенітету та територіальної цілісності; удосконалення системи державного кордону України;

– модернізація та вдосконалення ВПК, адаптація збройних сил до сучасних натівських стандартів, можливість отримувати замовлення на постачання зброї в інші держави-члени НАТО, розвиток і реалізація науково-технічного потенціалу України;

– сприяння економічному розвитку країни, зокрема покращенню інвестиційного клімату;

– сприяння прозорості функціонування органів державної влади та військових структур, встановлення цивільного та громадського контролю над збройними силами, що сприятиме розвитку реальної демократії та захисту прав людини;

– зміцнення стабільності в Центрально-Східноєвропейському та Чорноморському регіонах, поглиблення участі України в європейській та колективній безпеці;

– вступ України до НАТО має забезпечити Україну від нав'язливих намагань Російської Федерації залучити Україну до своєї сфери впливу;

– чимало політиків і науковців вважають, що євроатлантична інтеграція значною мірою сприятиме європейській інтеграції України, оскільки країни-члени НАТО та Євросоюзу висувають схожі вимоги до своїх кандидатів на членство, і відповідність критеріям прийняття до однієї організації змушує членів іншого об'єднання визнати право кандидата на вступ. Зокрема, План дій Україна – НАТО містить цілі, досягнення яких сприятиме європейській інтеграції України. Більше того, подібні умови для розширеного діалогу з країнами-сусідами містить і документ щодо "сусідства" ЄС. Щоправда, чиновники ЄС неодноразово наголошували, що вступ до НАТО не гарантує вступу до Євросоюзу, і приклад Туреччини доводить, що це дійсно так.

Незважаючи на те, що за останні десять років були створені непогані передумови для того, щоб приєднання України до НАТО стало питанням недалекого майбутнього, для досягнення мети інтеграції до НАТО видається необхідним вжиття ще низки кроків у зовнішньополітичній сфері, зокрема:

– подання заявки на членство в Альянсі з метою за свідчення послідовності у виборі та реалізації свого зовнішньополітичного курсу та переведення партнерських відносин у статус відносин НАТО з країною-кандидатом;

– розроблення стратегії дій, яка має бути спрямована на якомога швидший вступ до НАТО, ознайомлення з цією стратегією керівництва Альянсу;

– інтенсифікація відносин із "старими" та особливо з новими членами НАТО, з якими будуть оговорюватись проблеми європейської безпеки в контексті Центрально-Східноєвропейського регіону;

– особливого значення має інтенсифікація відносин із США та Польщею як стратегічними партнерами, які можуть лобювати швидкий вступ України до НАТО.

Розвитку гарних відносин із США і Польщею мають сприяти, зокрема, результати останніх президентських виборів в Україні, участь нашого військового контингенту в забезпеченні миру в Іраку; демонстрація прогресу в політичних і економічних реформах, покращенні інвестиційного клімату, забезпеченні прав та свобод людини, демократизації суспільного життя.

Що стосується можливого вступу України до Європейського Союзу, то переваги такого членства поширюються на забезпечення національної безпеки як в політичній, воєнній та економічній сферах, так і в екологічній, інформаційній, гуманітарній площинах.

Інтенсифікація процесу розбудови в рамках ЄС Спільної зовнішньої політики та політики безпеки, Європейської політики безпеки та оборони надасть Україні гарантії допомоги в разі виникнення локальних конфліктів біля її кордонів, поширення міжнародного тероризму, міжнародної організованої злочинності, поширенні зброї масового знищення тощо.

Економічна безпека стає одним із найвагоміших, якщо не найвагомішим компонентом як міжнародної, регіональної, так і національної безпеки будь-якої держави. Для України цю тенденцію підтверджує експертне опитування наукових фахівців та відповідних держслужбовців науковцями Національного інституту стратегічних досліджень при Президентів України та Інституту економіки промисловості НАН України у 2003 р. Згідно з опитуванням, серед найвагоміших складових національної безпеки України є економічна безпека (94 %) [3, с. 104]. Інвестиції в українську економіку, фінансове співробітництво, модернізація вітчизняного виробництва, запровадження у виробництво наукоємних технологій у випадку вступу України до ЄС зможе ліквідувати існуючі загрози для національної безпеки України в економічній сфері.

Інтеграція до ЄС може ліквідувати й одну з загроз національній безпеці України, визнану останнім часом надзвичайно суттєвою – відсутність національної ідеї та консолідації в суспільстві. Як зазначають дослідники, "неконсолідованість суспільства унеможливорює забезпечення безпеки для всіх, тобто національної безпеки" [1, с. 93]. Вступ до Євросоюзу сприятиме долученню України до європейських традицій, стандартів у науці, освіті. Тісне співробітництво та інтеграція до ЄС сприятимуть розвитку розвиненого громадянського суспільства, забезпеченню прав та свобод людини, демократизації суспільства.

Високі вимоги щодо захисту навколишнього середовища, які висуваються в ЄС до країн-членів, сприятимуть ліквідації таких загроз національній безпеці України в екологічній сфері, як високий рівень забруднення навколишнього середовища, недостатня кількість і низька ефективність очисних споруд, неконтрольоване ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин, матеріалів, рослин і організмів, недостатні дії з подолання наслідків Чорнобильської катастрофи тощо.

Пріоритетними зовнішньополітичними кроками, спрямованими на досягнення інтеграції України в ЄС, можуть бути такі:

– цілеспрямована діяльність в напрямі надання Євросоюзом Україні статусу держави з ринковою економікою відповідно до домовленостей, досягнутих у Гаазі в липні 2004 р.;

– наполегливе досягнення згоди щодо поглиблення відносин із ЄС після виконання Україною Плану дій у рамках Європейської політики сусідства та впрова-

дження преференцій у рамках Генеральної системи преференцій ЄС, що знизило б імпорتنі тарифи на українські товари;

– запозичення інтеграційного досвіду нових членів ЄС – сусідів України, в тому числі врахування негативних наслідків інтеграції;

– плідний розвиток євроатлантичного вектору зовнішньої політики.

Важливим для України є поглиблення політичного діалогу з ЄС через участь у СЗППБ ЄС та Європейській політиці безпеки та оборони, оскільки плани дій у рамках прийнятої у травні 2004 р. Європарламентом "Європейської стратегії сусідства" розроблятимуться за участі Верховного представника ЄС з питань спільної зовнішньої політики і політики безпеки.

Для України вигідно поглиблювати співробітництво з ЄС в контексті концепції "Ширша Європа – Сусідство", оскільки в даному випадку термін "сусідство" відображає не лише географічні ознаки, але й простір, на якому діють спільні правила, засвоєння яких сприятиме просуванню України на шляху до ЄС. Зокрема, Україні варто розвивати співробітництво в рамках запропонованих ЄС заходів безпеки з реалізації концепції сусідства, в тому числі в галузі попередження та подолання спільних загроз, серед яких боротьба з тероризмом, поширенням зброї масового знищення, забрудненням навколишнього середовища тощо. Особливої уваги потребують проблеми міграції та візового режиму. Оскільки концепція "сусідства" Євросоюзу має на меті збереження стабільності на кордонах ЄС і запобігання новим загрозам, що походять з територій країн-сусідів, то співробітництво в межах нової концепції сприятиме засвоєнню Україною стандартів та вимог країн-членів ЄС. Інтегруючи основні положення СЗППБ до Європейської стратегії сусідства, ЄС намагається уникнути негативних наслідків нового сусідства, розглядаючи стратегію як засіб посилення ЄС у розв'язанні регіональних конфліктів, боротьбі з тероризмом, міжнародною організованою злочинністю та відмиванням "брудних грошей". Серед сфер співробітництва ЄС із сусідами такі: політичний діалог, реформи, торгівля, поступова підготовка партнерів до участі в спільному ринку Євросоюзу, юстиція і внутрішні справи, енергетика, транспортні та інформаційні мережі, захист навколишнього середовища, дослідження та інновації, соціальна політика.

Важливим з економічного погляду є вступ України до СОТ, адже виконання вимог, які висуває ця організація до своїх членів, також наблизитимуть нас до Євросоюзу.

Вітчизняним офіційним колам варто акцентувати увагу на тому, що у сфері безпеки для Євросоюзу Україна може бути не лише споживачем, а й контрибутором, наприклад, у галузі стратегічних транспортних перевезень, використання космосу, розвідки, миротворчості, правоохоронної діяльності, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій тощо.

У контексті інтеграції до ЄС Україні варто ретельно оцінити роль США у відстоюванні інтересів кандидатів на членство в Євросоюзі. Традиційно Сполучені Штати Америки є головним лобістом вступу нових членів до ЄС і це чудово усвідомлюють в Європі. Так, лондонська газета "Гардіан" у травні 2004 р. звинуватила "новобранців" ЄС у належності до "п'ятої колони" США в Європі, зокрема такі обвинувачення звучали стосовно Польщі. Зв'язок Сполучених Штатів із своїми "протеже" може призводити до суперечностей у межах Євросоюзу, як, наприклад, це було при голосуванні з питань підтримки США у війні проти Іраку та участі країн-членів у відновленні цієї країни. Тож треба бути обережними і, нама-

гаючись заручитись підтримкою США для євроінтеграційних цілей України, слід шукати баланс між інтересами країн-членів Євросоюзу та США.

Серед зовнішньополітичних кроків, спрямованих на прискорення членства України в ЄС та НАТО, доцільною була б активізація двостороннього співробітництва з такими важливими для цих об'єднань державами, як Польща, Росія, Туреччина, та залучення до європейського простору організацій ГУУАМ та ОЧЕС. Такий сценарій досягнення євроінтеграційних цілей України пояснюється необхідністю підвищувати геополітичну значущість нашої держави, адже на думку багатьох експертів, основною причиною прийняття до ЄС найближчих сусідів України, зокрема Польщі та Угорщини, став саме геополітичний чинник.

Лідерство України в межах ГУУАМ може принести дивіденди не лише щодо внутрішніх потреб, але й ствердить Україну як донора регіональної стабільності на кордонах ЄС, розкриє перспективи України як транзитної держави, пов'язані із транспортуванням каспійських енергоносіїв до Євросоюзу. ГУУАМ зміцнює позиції України в проєктах спорудження південно-східної системи енергетичних та транспортних коридорів, забезпечує вихід на ринки Центральної Азії та Далекого Сходу, що не може не бути привабливим для ЄС, який прагне диверсифікувати власне енергозабезпечення та який зацікавлений у гарантуванні стабільності й безпеки в регіоні. Українсько-грузинський транспортний коридор з постачання нафти в Європу є значно коротшим порівняно з альтернативними шляхами через Туреччину та Росію. Про зацікавленість членів Євросоюзу діяльністю ГУУАМ говорять щорічні європейські міжнародні конференції, де різнобічно обговорюються проблеми розвитку та можливості співпраці ГУУАМ та ЄС. Лідерство України в ГУУАМ також може усунути небезпеку монополізації Росією євразійської системи комунікацій.

Так само геостратегічного значення набуває активна участь України в ОЧЕС. Чорноморсько-Каспійський регіон розміщений на перетині шляхів, які з'єднують розвинені європейські регіони з багатими сировинними і людськими ресурсами країнами Середнього Сходу і далі виводять до просторів Східної Азії; з іншого боку, регіон зв'язує Північну і Центральну Європу з Середземномор'ям, формуючи, таким чином, простір економічних і політичних інтересів Європи, Азії та Північної

Африки. У контексті геополітичної важливості для ЄС Чорноморського регіону варто розглядати розвиток співробітництва між Україною та Туреччиною.

Важливим є подальший розвиток тісних партнерських відносин із Польщею – найбільш потужною державою серед нових членів ЄС і НАТО, безпосередньою сусідкою України, яка останніми роками намагається виконувати роль "адвоката" нашої держави в міжнародних структурах. Поглибленню співпраці України і Польщі має сприяти прихід до влади в нашій державі людей, які мають тісні дружні відносини з керівництвом Польщі.

Сприятимуть євроінтеграції України і дружні партнерські відносини з Росією, адже, відповідно до концепції сусідства ЄС, стабільні відносини сусідів з їх оточенням означає стабільний розвиток самого Союзу. У цьому контексті для української зовнішньої політики постають такі пріоритетні питання: прийняття рішення щодо своєї участі чи неучасті в Єдиному економічному просторі та узгодження принципів його функціонування з положеннями Угоди про партнерство та співробітництво з ЄС (очевидно, зведення ідеї про ЄЕП лише до створення зони вільної торгівлі не викличе опору країн-членів ЄС); вирішення проблеми вододільної частини українсько-російського кордону, а також юридичних та деяких воєнних питань перебування Чорноморського флоту Росії на території України.

Тобто поглиблення відносин із Польщею, активізація діяльності України в межах ГУУАМ та ОЧЕС, розвиток партнерських відносин із Росією варто розглядати не стільки щодо різноспрямованих векторів зовнішньої політики України, скільки щодо цілеспрямованого шляху до інтеграції України до Євросоюзу та НАТО, засобу досягнення цілей європейської та євроатлантичної інтеграції.

1. Дергазов О. Небезпека як атрибут державності // Політична думка. – 1997. – № 1. 2. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України // Уряд. кур'єр. – 1997. – 6 лют. 3. Новикова О., Поко-тиленко Р. До проблеми визначення пріоритетів та складових національної безпеки України // Стратегічна панорама. – 2003. – № 2. 4. Питання Воєнної доктрини України: Указ Президента України № 702/2005 від 21.04.05 // Стратегічна панорама. – 2005. – № 1. 5. Про основи національної безпеки України: Закон України № 964-IV від 19.06.03 // Уряд. кур'єр. – 2003. – 30 лип. 6. Про основні напрямки зовнішньої політики України: Постанова ВР України // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 37. 7. A Secure Europe in a Better World – <http://ue.eu.int/Solana/index.asp>

Надійшла до редколегії 23.11.05

Р. Кривонос, канд. політ. наук

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ НІМЕЦЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ

Досліджено внутрішньонімецькі фактори процесу німецького об'єднання. Установлено, що крах НДР відбувався швидко завдяки неспроможності СРСР силою підтримувати її владу, привабливості для населення альтернативної моделі розвитку, реалізованої у ФРН, активній зовнішній політиці уряду Г.Коль, який перетворив "німецько-німецькі відносини" у самостійну політичну величину. Доведено, що революція в НДР, в основі якої лежав "патріотизм німецької марки", мала національний характер, була підтримана широкими верствами населення і підкріплена правовими угодами.

The domestic factors of the German reunification are investigated. The GDR break-up was rapid as the USSR was not able any more to support by force the GDR authorities, the alternative development model implemented in the FRG was attractive for the GDR population, and H.Kohl's government conducted an active foreign policy, transforming the "German-German relations" into a self-dependent political value. The GDR revolution grounded on the "German mark patriotism" had a national nature, was supported by great masses of population and reinforced with legal agreements.

Поточні політичні події, що відбуваються в Україні та за її межами, відтісняють на задній план суспільної свідомості ювілеї і пам'ятні дати, які нагадують нам про події, що сталися відносно недавно й сприяли формуванню того політичного світу, в якому ми сьогодні живемо. До таких подій належить об'єднання Німеччини, п'ятнадцята річниця якого відзначалася 3 жовтня 2005 р.

Аналізуючи витоки політики ФРН наприкінці 80-х рр., слід зазначити, що найважливіше значення для перспективи об'єднання двох німецьких держав мала не власне їхня зовнішня політика, а зміни в міжнародній системі внаслідок економічної, ідеологічної і суспільної кризи, яка охопила Радянський Союз наприкінці 80-х рр. Намагаючись розв'язати посталі проблеми та зменшити падіння рівня життя населення, керівництво

© Р. Кривонос, 2006